

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 8
“ก้าวข้ามขอบเขตความรู้สู่การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างยั่งยืน”
วันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2568

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล Strategic Leadership of School Administrators in the Digital Age

อรวรรณ มาวาลย์
โรงเรียนนครนนท์วิทยา ๕ ทานสัมฤทธิ์ สังกัดสำนักงานการศึกษา เทศบาลนครนนทบุรี

บทคัดย่อ

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในปัจจุบัน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและการเข้ามาของสื่อดิจิทัลทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องปรับตัวเพื่อใช้กลยุทธ์ที่เหมาะสมในการบริหารจัดการทั้งในด้านการสอน การเรียนรู้ และการพัฒนาองค์กร การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในกระบวนการบริหารจัดการจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากร การตัดสินใจที่มีข้อมูลสนับสนุน และการสร้างสรรค์โอกาสในการเรียนรู้ที่ทันสมัยและเข้าถึงง่ายยิ่งขึ้น บทความนี้จะวิเคราะห์บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ใช้ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในการปรับตัวในยุคดิจิทัล โดยเน้น การใช้เครื่องมือดิจิทัลในการพัฒนาและบริหารจัดการองค์กรการศึกษา รวมถึงการสร้างความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ ในการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษาในยุคดิจิทัล

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์, ผู้บริหารสถานศึกษา, ยุคดิจิทัล

Abstract

Strategic leadership of school administrators in the digital age is a crucial factor influencing the development of school quality in the present era. Due to technological advancements and the emergence of digital media, school administrators must adapt and employ suitable strategies for managing teaching, learning, and organizational development. The integration of digital technologies in management processes enhances resource management efficiency, data-supported decision-making, and the creation of opportunities for modern and accessible learning. This article analyzes the role of school administrators using strategic leadership to adapt to the digital age, with a focus on utilizing digital tools for the development and management of school organizations. It also emphasizes fostering collaboration among stakeholders to create innovative school solutions in the digital era.

Keywords: Strategic leadership, school Administrators, Digital age

บทนำ

ในยุคดิจิทัลที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน เทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิต การทำงาน และการศึกษา ทำให้การบริหารจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องเผชิญกับความท้าทายที่หลากหลาย สถานศึกษาจึงไม่สามารถยึดติดกับแนวทางการบริหารแบบเดิมได้อีกต่อไป

หากแต่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนและพัฒนารูปแบบการบริหารให้สอดคล้องกับบริบทของยุคดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษา จึงจำเป็นต้องพัฒนาสมรรถนะให้ทันสมัยและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม โดยเฉพาะสมรรถนะ ด้านการใช้เทคโนโลยี การคิดเชิงกลยุทธ์ การบริหารจัดการเชิงข้อมูล การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ตลอดจน การส่งเสริม การเรียนรู้ของครูและบุคลากรในองค์กรอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน ของสถานศึกษา และยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาให้สามารถตอบสนองต่อนโยบายของภาครัฐ และเป้าหมาย ของยุทธศาสตร์ชาติได้อย่างยั่งยืน (จิณณวัตร ปะโคทัง, 2561)

ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษา เนื่องจากเป็นผู้มีหน้าที่กำหนดทิศทางและขับเคลื่อนองค์กรด้วยการรวมพลังของบุคลากรทุกภาคส่วนให้มุ่งสู่เป้าหมายร่วมกัน ความรู้ ความสามารถ และพฤติกรรมของผู้บริหารจึงมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของการจัดการศึกษา และส่งผลถึงคุณภาพของผู้เรียน ในท้ายที่สุด เพื่อให้การบริหารจัดการด้านการศึกษาบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำ ที่รอบด้าน ทั้งในด้านวิสัยทัศน์ คุณธรรม จริยธรรม ความเชี่ยวชาญทางวิชาการ และทักษะในการบริหารจัดการ โดยเฉพาะ ในยุคปัจจุบันที่การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ผู้บริหารจึงต้องมีความเป็นมืออาชีพ มีความสามารถในการปรับตัว และสามารถประยุกต์ใช้ทั้งองค์ความรู้ทางวิชาการ (ศาสตร์) และความสามารถ ในการบริหารคนและสถานการณ์ (ศิลป์) ให้เหมาะสม (อนันต์ วรดิพิงศ์, 2561)

การนำการบริหารเชิงกลยุทธ์มาใช้ในสถานศึกษานั้น จำเป็นต้องอาศัยการบริหารที่มีลักษณะเชิงรุก กล่าวคือ องค์กรจะต้องมีการเตรียมความพร้อมทั้งในด้านบุคลากรและกระบวนการดำเนินงาน โดยสมาชิกในองค์กรควรตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างชัดเจน และสามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษาทั้งนี้ยังต้องมีการกำหนดทิศทางที่แน่นอน จัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างความยืดหยุ่นเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ผู้บริหารสถานศึกษา จึงต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการบริหาร ให้ทันสมัยและเหมาะสมกับบริบทในยุคดิจิทัล ที่การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้เรียนและสังคมอย่างกว้างขวาง การบริหารในลักษณะเดิมอาจไม่สามารถตอบสนองต่อความท้าทายเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องมีความสามารถในการประยุกต์ใช้หลักการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อยกระดับศักยภาพขององค์กรและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน นอกจากนี้ ผู้บริหารต้องมีความพร้อมในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยการใช้เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์ในการบริหารจัดการ รวมถึงต้องพัฒนาแนวทางการดำเนินงาน ที่ส่งเสริมให้สถานศึกษามีคุณภาพ มีความยั่งยืน และสามารถสร้างความเชื่อมั่นในสายตาของสังคมได้ในระยะยาว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2562)

ดังนั้น การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงมีความสำคัญในการนำเสนอแนวทาง แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะ ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล เพื่อให้สามารถปรับตัวและพัฒนาองค์กรให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงได้ อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยได้อย่างยั่งยืน

บทความวิชาการฉบับนี้มุ่งศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์และการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล โดยมีเป้าหมายเพื่อสังเคราะห์สาระสำคัญและองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษาในการนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพในยุค แห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ในบริบทปัจจุบันเทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทอย่างลึกซึ้งต่อวิถี

ชีวิต และการดำเนินงานในทุกภาคส่วน รวมถึงภาคการศึกษา การนำเทคโนโลยีที่มีศักยภาพมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาอย่างเหมาะสม ย่อมส่งผลให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีระบบ เกิดความต่อเนื่อง และสามารถวางแผนพัฒนาได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะภายใต้สถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดนิ่ง ภาวะผู้นำของผู้บริหารจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะขับเคลื่อนสถานศึกษาให้สามารถตอบสนองต่อความท้าทายของยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์มีความสำคัญในหลายมิติที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ซึ่งผู้บริหารต้องสามารถมองการณ์ไกล วางแผนระยะยาว และตัดสินใจเชิงกลยุทธ์เพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่ง ให้กับองค์กร การพัฒนาแนวคิดภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ทำให้ผู้นำสามารถเชื่อมโยงการบริหารและการพัฒนาเทคโนโลยี ที่ทันสมัยกับกลยุทธ์ขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับการจัดการเชิงระบบและการปรับตัวอย่างยืดหยุ่น แต่ยังต้องคำนึงถึงการคาดการณ์อนาคตและการใช้ข้อมูลเชิงวิเคราะห์ในการตัดสินใจที่สำคัญโดยมีนักวิชาการได้เสนอไว้ดังนี้

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ หมายถึง แนวทางการใช้บทบาทของผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ในการบริหาร โดยมุ่งเน้นเป้าหมายและพันธกิจขององค์กร กำหนดทิศทางที่ชัดเจน สร้างแรงจูงใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ในการทำงาน และจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งรักษาความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร (มนสิชา ธรรมรักษ์, 2561)

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ คือ ความสามารถของผู้บริหารในการมองการณ์ไกลและวางแผนเพื่ออนาคต ด้วยการใช้ข้อมูลเชิงวิเคราะห์ การปรับตัวตามสถานการณ์และการใช้เทคโนโลยีให้เป็นเครื่องมือในการเพิ่มประสิทธิภาพ ในการจัดการและการสอน ในการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารต้องสามารถกำหนดทิศทางที่ชัดเจน ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุด และผลักดันการเปลี่ยนแปลงในองค์กรเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและยุคดิจิทัลการใช้ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในยุคดิจิทัลจึงไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับการวางแผนเชิงกลยุทธ์ในเชิงระบบ แต่ยังต้องคำนึงถึงการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ การจัดการความสัมพันธ์ภายในองค์กร และการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและการตอบสนองต่อนโยบายการศึกษาในระดับชาติ (สุกัญญา แซ่มซ้อย, 2560)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ คือ ความสามารถของผู้นำในการวางแผนการบริหารอย่างเป็นระบบ มองการณ์ไกล ปรับตัวได้ตามสถานการณ์ ใช้ข้อมูลในการตัดสินใจ และขับเคลื่อนวิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติ เพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. การมองการณ์ไกลและการวางแผนระยะยาว

ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ ชัดเจน และสามารถวางแผนเชิงกลยุทธ์ โดยอิงข้อมูลวิเคราะห์เพื่อขับเคลื่อนองค์กร สู่เป้าหมายระยะยาว

2. การบริหารกลยุทธ์ในภาวะเปลี่ยนแปลง

ผู้บริหารควรปรับแผนให้ยืดหยุ่น ใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ และผลักดันองค์กรให้พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

3. การสร้างความได้เปรียบเชิงแข่งขัน

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ช่วยเพิ่มขีดความสามารถของสถานศึกษา ด้วยการใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับการเรียนการสอนและพัฒนาบุคลากรให้ทันสมัย

ซึ่งภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จะถูกนำมาใช้เป็นแนวทางในการเสนอบทความวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล โดยในบทความนี้จะใช้ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นฐานในการสังเคราะห์และวิเคราะห์วิธีการ ที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้เพื่อรับมือกับความท้าทายที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในสังคมและเทคโนโลยี และการใช้ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ช่วยให้ผู้บริหารสามารถกำหนดทิศทางของการพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างชัดเจน ทั้งในด้าน การบริหารการศึกษา การใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา และการพัฒนาทรัพยากรบุคคล โดยการวางแผนระยะยาวและการบริหารกลยุทธ์อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัล

การเข้าสู่ยุคดิจิทัลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในทุกด้าน ทั้งเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม โดยเฉพาะการบริหารจัดการสถานศึกษา เทคโนโลยีดิจิทัลทำให้ทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลและสื่อสารได้ทันที ทุกที่ทุกเวลา ดังนั้น ผู้บริหารการศึกษาจึงต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติและวิธีการบริหารให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในยุคนี้ การดำเนินชีวิตในปัจจุบันสะดวกสบายยิ่งขึ้นด้วยเทคโนโลยีที่กลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน ทั้งในด้านการสื่อสาร การทำงาน และการเรียนการสอนในสถานศึกษาซึ่งวิวัฒนาการของยุคดิจิทัลแบ่งออกเป็น 4 ยุค

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัล มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการพัฒนาการเรียนรู้ การจัดการข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ และการพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างระบบการศึกษาที่มีความยืดหยุ่น ทันสมัย และตอบสนองต่อสังคมแห่งการเรียนรู้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

ในบริบทดังกล่าว ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา จึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง โดยผู้บริหาร ต้องสามารถวิเคราะห์สภาพแวดล้อม คาดการณ์อนาคต และกำหนดยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมกับบริบทขององค์กร ใช้ข้อมูลเชิงวิเคราะห์และเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจ และขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ไปสู่เป้าหมายอย่างมีทิศทาง ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จะสามารถบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงได้อย่าง มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่ต้องปรับตัวอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง

ดังนั้น ในการเสนอบทความฉบับนี้ แนวคิดการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัลจึงถูกนำมาเชื่อมโยงกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยเน้นการพัฒนาองค์ประกอบความสามารถของผู้บริหารให้สอดคล้อง กับยุคดิจิทัล เช่น ความสามารถในการวางแผนระยะยาว การใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารจัดการ การสร้างแรงจูงใจ และการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม ในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

หน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา

หน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษามีหลายประการที่สำคัญ ได้แก่

- 1) การวางแผนและกำหนดทิศทาง

- 2) การจัดการทรัพยากร
- 3) การพัฒนาและส่งเสริมบุคลากร
- 4) การสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน
- 5) การประเมินผลและปรับปรุง
- 6) การบริหารความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- 7) การส่งเสริมการเรียนรู้และนวัตกรรม

โดยมีนักวิชาการได้เสนอไว้ดังนี้

ผู้บริหารสถานศึกษาคือบุคลากรที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการสถานศึกษาทั้งในภาครัฐและเอกชนพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2545)

ผู้บริหารสถานศึกษาคือบุคลากรวิชาชีพที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารการศึกษานอกสถานศึกษาตั้งแต่ระดับเขตพื้นที่การศึกษาขึ้นไป สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553)

ผู้บริหารสถานศึกษาคือบุคลากรที่รับผิดชอบในการบริหารสถานศึกษา ทั้งในภาครัฐและเอกชน โดยมีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ในสถานศึกษา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์ ในการจัดการศึกษา ผู้บริหารต้องสามารถผลักดันการพัฒนาและสร้างแรงบันดาลใจในการร่วมมือกันภายในองค์กร สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2553)

สรุปหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาได้ว่าหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วย การวางแผนและกำหนดทิศทางการดำเนินงานให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การบริหารจัดการทรัพยากร ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด การส่งเสริมและพัฒนาทักษะของบุคลากร รวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อ ต่อการร่วมมือกัน การประเมินและปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสถานศึกษากับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้ทันสมัย และมีประสิทธิภาพ

การบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวทางเชิงกลยุทธ์

ในบริบทการศึกษาปัจจุบัน การบริหารสถานศึกษาต้องปรับสู่แนวทางเชิงกลยุทธ์ โดยเน้นการวางแผนล่วงหน้าอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน พร้อมทั้งบริหารทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดภายใต้กระแสเทคโนโลยีและโลกาภิวัตน์ โดยมีนักวิชาการได้เสนอไว้ดังนี้

การบริหารเชิงกลยุทธ์ยังให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีแบบแผน มีการติดตามผล ประเมินความคืบหน้า และนำผลการประเมินไปใช้เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของความสำเร็จในการบริหารงานด้านการศึกษาในระยะยาว

อนันท์ งามสะอาด (2559) กล่าวว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) คือการบริหารเชิงรุก ที่สร้างความพร้อมให้กับองค์กร โดยสมาชิกเข้าใจตัวตนขององค์กร จึงกำหนดทิศทางการดำเนินงานสร้างความสอดคล้องของการปฏิบัติงานให้มีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง มีการจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสม สามารถพัฒนาศักยภาพขีดความสามารถและเพิ่มประสิทธิภาพในการแข่งขัน นำไปสู่การเพิ่มโอกาสความสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ ขององค์กร

การบริหารเชิงกลยุทธ์แบบครบวงจรใช้วงจรการบริหารเดมมิง (Deming Cycle) ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การวางแผน (Plan), การนำแผนไปปฏิบัติ (Do), การติดตามประเมินผล (Check), และการปรับมาตรฐาน (Act) โดยในขั้นตอนการวางแผน ผู้บริหารต้องกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการที่ชัดเจน การนำแผนไปปฏิบัติคือการจัดเตรียมบุคคลและมอบหมายความรับผิดชอบตามตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน และการควบคุมและประเมินผลคือการติดตามและเปรียบเทียบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพื่อนำไปสู่ การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ทั้งภายในและภายนอกองค์กร โดยใช้การวิเคราะห์ SWOT เพื่อประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค 2) การกำหนดทิศทางองค์กร โดยแปลงข้อมูลจากการวิเคราะห์มาใช้ในการตั้งพันธกิจและเป้าหมาย 3) การวางกลยุทธ์ คือการพัฒนาแนวทางปฏิบัติตามระดับต่าง ๆ ขององค์กร 4) การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ผ่านการจัดโครงสร้าง และการบริหารบุคลากรอย่างเป็นระบบ และ 5) การควบคุมและประเมินผล เพื่อปรับปรุงกลยุทธ์ให้สอดคล้อง กับสถานการณ์และบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

จากที่กล่าวมาข้างต้น การบริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องใช้แนวทางเชิงกลยุทธ์ โดยมุ่งวางแผนล่วงหน้าอย่างเป็นระบบ ปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและโลกาภิวัตน์ ผู้บริหารต้องกำหนดทิศทางองค์กรให้ชัดเจน บริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย พร้อมทั้งติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

คุณลักษณะภาวะผู้นำในบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา

ภาวะผู้นำเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องขับเคลื่อนองค์กรท่ามกลางความท้าทายต่าง ๆ ผู้นำที่ดีควรมีกกลยุทธ์ในการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน ความมั่นใจในการตัดสินใจ และความยืดหยุ่นทางความคิด รวมถึงสามารถบริหารความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ มีจริยธรรม และสร้างแรงจูงใจให้กับทีมงาน การมีภาวะผู้นำที่มีคุณภาพจะส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรที่ดีและสามารถบรรลุเป้าหมายอย่างยั่งยืน โดยมีนักวิชาการได้เสนอไว้ดังนี้

คุณลักษณะของผู้นำหมายถึงคุณสมบัติที่ช่วยให้ผู้นำสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถพัฒนาได้จากการเรียนรู้และประสบการณ์ ความสำเร็จของกลุ่มขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้นำ บุคลิกภาพและพฤติกรรมของผู้นำมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกลุ่มไปสู่เป้าหมาย แม้จะระบุคุณลักษณะเฉพาะของผู้นำที่ดีได้ยาก แต่แนวคิดจากนักวิชาการด้านพฤติกรรมมนุษย์สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้นำที่มีคุณภาพ (สมชาย เทพแสง, 2565)

คุณลักษณะที่เหมาะสมของผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ 1) ความกระตือรือร้นควบคู่กับความมุ่งมั่นอดทน 2) ความสามารถในการวิเคราะห์และตัดสินใจอย่างรอบคอบ 3) ทักษะในการสร้างแรงบันดาลใจและโน้มน้าวใจผู้อื่น 4) ความมีวินัยในตนเองและความพร้อมในการรับผิดชอบต่อหน้าที่ 5) ความเฉลียวฉลาดและความสามารถในการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าได้อย่างเหมาะสม (บาร์นาร์ด, 1963)

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ช่วยให้ผู้บริหารการศึกษาสามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ในสภาพแวดล้อมที่ท้าทาย ผู้นำที่ดีควรมีประสิทธิภาพควรมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน เจตคติที่ดี และความมั่นใจในการตัดสินใจ รวมถึงสามารถปรับตัวได้ดีและบริหารจัดการความขัดแย้งได้อย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ผู้นำที่ดีต้องมีจริยธรรม เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น และสามารถสร้างแรงจูงใจให้กับทีมงาน คุณลักษณะที่

สำคัญของผู้นำ ได้แก่ ความกระตือรือร้น ความสามารถในการตัดสินใจ ทักษะในการสร้างแรงบันดาลใจ และ ความมีวินัยในการทำงาน การพัฒนาคุณลักษณะเหล่านี้จะช่วยให้นำสามารถบรรลุเป้าหมายขององค์กร การศึกษาได้อย่างยั่งยืน

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล

สังคมดิจิทัลทำให้การบริหารการศึกษาต้องปรับเปลี่ยนไป ผู้บริหารการศึกษาจึงต้องมีภาวะผู้นำที่สามารถ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การใช้ระบบบริหารจัดการโรงเรียนออนไลน์ การประชุมทางไกล และการจัดทำข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ นอกจากนี้ยังต้องส่งเสริมทักษะเทคโนโลยีให้ครูและนักเรียน เพื่อรองรับการเรียนรู้ที่หลากหลายและตอบโจทย์ผู้เรียนยุคใหม่ รวมทั้งต้องมีความสามารถในการเรียนรู้สิ่งใหม่และเปิดรับนวัตกรรมทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยมีนักวิชาการได้เสนอไว้ดังนี้

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในบริบทสังคมดิจิทัล หมายถึงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลกระทบต่อกระบวนการเรียนรู้ของครู นักเรียน ชุมชน และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การบริหาร การเปลี่ยนแปลง และการใช้เทคโนโลยี ในการจัดการและบริหาร เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริม การเรียนรู้และการพัฒนาทักษะของครูและนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ (จิณฉวีตร ปะโคทั้ง, 2561)

การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในยุคดิจิทัลสะท้อนถึงความจำเป็นในการปรับระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับโลกที่เปลี่ยนแปลงไป การจัดการศึกษาที่ใช้ในปัจจุบันไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของโลกในอนาคต ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการเตรียมความพร้อมสำหรับโลกในอนาคตมากกว่าการเตรียมตัวสำหรับความท้าทาย ในอนาคต ผู้เรียนที่ประสบความสำเร็จในศตวรรษที่ 21 ควรมีทักษะในการคิดอย่างสร้างสรรค์และเป็นอิสระ รวมทั้งสามารถปรับใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้ ภาวะผู้นำในยุคนี้ จึงต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญ และเหมาะสมต่อการพัฒนาทักษะของผู้เรียนในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Gardner, 2006)

ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 10 ประการ ได้แก่ 1) การสร้างเครือข่ายทางเทคโนโลยี 2) การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่รองรับเทคโนโลยี 3) การใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ 4) ความสามารถในการใช้เครื่องมือดิจิทัล 5) การสร้างแบรนด์ 6) การวางแผนงานที่มีการมีส่วนร่วม 7) การพัฒนาวิชาชีพ 8) การคัดเลือกข้อมูลที่ถูกต้องและทันสมัย 9) การปฏิบัติตามกฎหมายและความปลอดภัยของข้อมูลดิจิทัล และ 10) การวัดและประเมินผล (มลิวัลย์ ธรรมแสง, 2558)

จึงสรุปความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในยุคดิจิทัลต้องการการปรับตัวของผู้บริหาร การศึกษา ให้ใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การใช้ระบบออนไลน์ การประชุมทางไกล และการใช้ข้อมูลในการตัดสินใจ ผู้นำต้องมีความยืดหยุ่นทางความคิดและพร้อมรับนวัตกรรม เพื่อพัฒนาทักษะ การเรียนรู้ของครูและนักเรียนให้เหมาะสมกับความท้าทายในอนาคต

คุณลักษณะสำคัญของภาวะผู้นำสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล

ในยุคดิจิทัล ผู้นำทางการศึกษาจำเป็นต้องมีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง เช่น การเรียนรู้ ตลอดชีวิต ทักษะด้านดิจิทัลสูง วิสัยทัศน์ทันสมัย และความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รวมถึงการสื่อสารและสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกองค์กร ผู้นำต้องสร้าง

บรรยากาศการเรียนรู้ที่เปิดกว้าง สนับสนุนการทดลองสิ่งใหม่ และพร้อมปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เพื่อส่งเสริมคุณภาพการศึกษาในยุคดิจิทัลอย่างยั่งยืน โดยมีนักวิชาการได้เสนอไว้ดังนี้

ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลต้องมีคุณลักษณะสำคัญในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการวางแผน ตัดสินใจ และบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยต้องมีวิสัยทัศน์ชัดเจน มองบุคลากรในเชิงบวก สื่อสาร อย่างเปิดเผย สร้างแรงจูงใจ และส่งเสริมความร่วมมือจากชุมชน เพื่อนำพาองค์กรสู่เป้าหมาย และสร้างความเชื่อมั่น ต่อการเปลี่ยนแปลงในระดับที่กว้างขวาง (ไพชยนต์ อ่อนช้อย, 2563)

ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำโดดเด่น เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาอย่างยั่งยืน โดยต้องมีทักษะด้านการบริหาร ความเชี่ยวชาญทางวิชาการ และความเป็นมืออาชีพ เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพ ในการบริหารและยกระดับการพัฒนาองค์กรโดยรวม (กรรณิกา เรตมอนต์, 2559)

ดังนั้นสรุปว่าผู้บริหารการศึกษายุคดิจิทัลควรมีความรู้ความเข้าใจด้านเทคโนโลยี และสามารถประยุกต์ใช้ เพื่อยกระดับการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะดิจิทัลทั้งในตนเอง และบุคลากร เปิดรับการทดลองสิ่งใหม่ เข้าใจผลกระทบของเทคโนโลยีต่อระบบการศึกษา และสังคมโดยรวม สนับสนุนการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ และใช้ข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจอย่างแม่นยำ เพื่อขับเคลื่อนองค์กรให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงและบรรลุเป้าหมายได้อย่างยั่งยืน

สรุป

ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่สามารถกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทาง การพัฒนาองค์กรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาปรับใช้ในการบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาทักษะดิจิทัลของครู และนักเรียนอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารควรมีทักษะในการวางแผนระยะยาว ใช้ข้อมูลเชิงวิเคราะห์ในการตัดสินใจ และสามารถบริหารทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด รวมถึงการออกแบบนโยบายและแผนงานที่สามารถประเมินผลได้ เพื่อให้การใช้เทคโนโลยีมีความยั่งยืนและเกิดผลลัพธ์ที่ชัดเจน

ผู้นำเชิงกลยุทธ์ในยุคดิจิทัลยังต้องมีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจและความร่วมมือในองค์กร พัฒนาวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกัน และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อสร้างเครือข่ายทางวิชาการที่เข้มแข็ง ทั้งนี้เพื่อให้การนำเทคโนโลยีมาขับเคลื่อนกระบวนการทางการศึกษาสอดคล้องกับเป้าหมายของศตวรรษที่ 21 ซึ่งเน้นการพัฒนาทักษะแห่งอนาคต การคิดวิเคราะห์ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีผู้บริหารเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง อย่างมีทิศทางและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553.

กรรณิกา เรตมอนต์. (2559). ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

จิณฉัตร ปะโคทัง. (2561). ภาวะผู้นำยุคดิจิทัล สำหรับผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 8
“ก้าวข้ามขอบเขตความรู้สู่การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างยั่งยืน”
วันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2568

- ไพชยนต์ อ่อนช้อย. (2563). คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1. ศรีสะเกษ: มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.
- มลิวลัย ธรรมแสง. (2558). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา เฉพาะความพิการ. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, 11(2), 7-16.
- มนลีชา ธรรมรักษ์. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- สมชาย เทพแสง. (2565). ผู้นำคุณภาพ หัวใจสำคัญในการสร้างคุณภาพการศึกษา. เข้าถึงเมื่อ 25 มีนาคม 2568, จาก <http://www.inspect6.moe.go.th/adisai/QualityLeadership.htm>
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2550). ภาวะความเป็นผู้นำ. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- สุกัญญา แซ่มช้อย. (2560). การบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล. พิษณุโลก: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อนันต์ วรดิพิงศ์. (2561). การศึกษารูปแบบดิจิทัลเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาสำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. Veridian E-Journal, Silpakorn University.
- Barnard, C. I. (1969). Organization and Management. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Gardner. (2006). “Five minds for the future.” Boston: Harvard Business School. 6(3) : 369.